

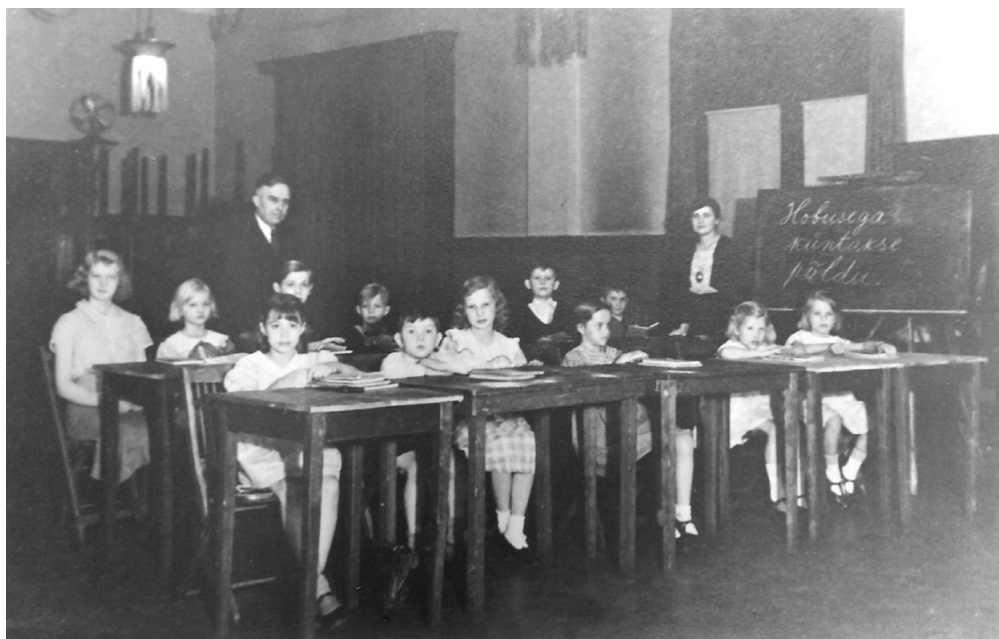
Eesti keele õpetamisest New Yorgis

Merike Barborak

New Yorgi eesti kooli juhataja

New Yorgi eesti kool on üks vanimaid eesti täienduskoole terves maailmas. Kooli algusaastaks võib lugeda 1934. aastat, mil kohaliku eestlasi koondava organisatsiooni, New Yorgi eesti haridusseltsi alla moodustati Eesti endise haridusministri Jüri Annussoni eestvedamisel kool. Selle eesmärk oli eesti keele ja kultuuri säilitamine, sest segaperedes sündinud laste keeleoskuse pärast tunti juba siis muret. Kool tegutses Harlemis, sest haridusseltsil endal maja veel ei olnud. Maja ostmiseni 34. tänaval Manhattani keskel jõuti aastal 1946. Kolimise tõttu tuli aga kooli tegutsemisse kahjuks paariaastane vahe.

Kui alguses olid New Yorgi eestlased pigem meremehed või endised talunikud, siis teise maailmasõda ajal jõudis New Yorki arvukalt haritud ja eestlust väärtustavaid sõjapõgenikke, kelle jaoks oma lastele eestikeelse

1934. aasta. Vanim foto kooli algusest – pildil on Jüri Annusson ja Olly Kukepuu.

hariduse andmine oli enesestmõistetav. Nii avatigi kool uuesti aastal 1950 ja seda juba märksa formaalsemas vormis, kui seni seda tehtud. Värske kool pidi kandma edasi eesti tavakooli pädevust, sest loodeti naasta juba üsna varsti vabasse Eestisse ning jätkata seal kooliharidust. Vajadust kooli järele näitas õpilaste arv, mis ainuüksi esimese kolme aastaga kasvas 85 lapseni. Lapsi oli vanuses 5–16 ning õppetöö toimus vastavalt vanusele rühmades.

Õpetajateks olid sel ajal karmikäelised eesti pedagoogid, kes tegid oma tööd südamega. Toimusid lõpueksamid, lapsi jäeti suvetööle, isegi istuma ning tunnistustel olid mõnikord ka lausa kahed. Lisaks keeleõppele oli tunniplaanis ajalugu ning maateadus, samuti lauldi, õpiti rahvatantsu ning esineti nii kooli pidudel kui ka haridusseltsi suurematel üritustel.

Hoolimata karmist korrast kool õitses ning esimese lennu lõpupeol 1952. aastal andis tolleaegne juhataja Leo Ruumet kaasa soovi, et „täienduskooli lõpetajad moodustaksid tulevikus kui täiendkooli pere tüve, millele kasvaksid oksad”. Ja nii ongi läinud – paljud lõpetajad tõid hiljem kooli enda lapsed ja lapselapsed, mitu tuli tagasi õpetajana, paljud jäid eesti ühiskonnas aktiivseteks kaasalööjateks. Seega võib öelda, et kooli algusaastad panid tugeva aluse nii eesti kooli kui ka ühiskonna tegutsemisele.

60ndatel sai selgeks, et tagasipöördumisplaanid Eestisse tuleb maha matta. Järjest olulisemaks muutus sõjapõgenikele vajadus hoida eestlust alles ka kodumaal kaugel, samuti kasvas paljudes USA eestlaste kogukondades vajadus täienduskoolide järele. 1962. aastal tegutses USA-s 14 eesti kooli. Saadi kokku kaks korda kuus kolmeks tunniks. Õppeaineteks oli eesti keel, kodumaa tundmine, laulmine, rahvatantsumängud ning usuõpetus. Enamasti tegutseti kohaliku eesti seltsi katuse all. Kõik koolid tundsid ühtemoodi muret sobiva õppematerjali puuduse üle. Üksikuid õppematerjale olid välja andnud väliseesti organisatsioonid, kuid neid materjale polnud piisavalt. Kasutusel olid ka mõned Nõukogude Eesti õpikud, aga nende puhul pandi õpetajatele südamele, et poliitiliselt ebasobivad väljendid tuleks kõrvaldada. Õpetajad „tõlkisid” ka ise juturaamatuid, kleepides ingliskeelsed tekstid eestikeelsete tõlgetega üle.

70dateks oli eesti kool USA-s jõudnud keerulisse olukorda. Õpilaste arv, keeleoskus ning üldine huvi ja entusiasm vähenes. Kui 1950ndatel tulid pea kõik õpilased eesti keelt kõnelevatest peredest, paljud mäletasid veel Eestit ja sealset kooli, huvi eesti keele ja kultuuri vastu oli arusaadavalt suur, siis 20 aastat hiljem õppis koolis juba teine põlvkond. Lapsed, kelle

1955. aasta lõpuaktus.

jaoks oli Eesti sageli abstraktne mõiste ja kes olid pärit segaabielludest ning kelle koduseks keeleks oli valdavalt inglise keel. Sidemed Eestiga olid arusaadavatel põhjustel katkenud. 1984. aastaks oli kogu USA-s vaid 144 õpilast ja seitse eesti kooli (viis neist tegutses USA idarannikul).

Ka New Yorgi koolil olid samad mured. Kuna aga eestlaste kogukond oli võrreldes teiste piirkondadega võrdlemisi suur, sai kool siiski tegevust jätkata. 90ndatel moodustati esimest korda rühmad nn algajatele õpilastele, kelle keeleoskus ei võimaldanud eesti keelt emakeelena õppida. Selleks ajaks oli kasvanud kehva keeleoskusega õpilaste hulk lausa pooleni kõikidest lastest. Samuti oli raskusi vastava haridusega õpetajate leidmisel. Enamasti olid ju õpetajateks lihtsalt lapsevanemad, kellel aega ja tahtmist õpetada.

Kümmekond aastat pärast Eesti iseseisvumist hakkasid ka eesti koolis puhuma teistsugused tuuled. Suhted Eesti riigiga tugevnesid igal tasandil. Eesti kooli vastu hakkasid huvi tundma kõrged ametnikud, riigipead ja

3. klass 1973. aasta kevadel (pildid on ka legendaarne õpetaja Lydia Vahter).

kultuuritegelased. Kui varem oli Välis-Eesti organisatsioonide üheks eesmärgiks Eesti ja eestlaste toetamine kodumaal, siis nüüdseks olid rollid paljuski vahetunud – riik pakkus organisatsioonide tegevuste edendamiseks ise abi ja nõu. 2004. aastal alustati rahvuskaaslaste programmiga väliseestluse toetamist eesti keele õpingute rahastamise kaudu. Igal aastal saab eesti kool toetust õppematerjalidena, suviti tehakse Eestis õpetajate koolitusi ning samuti toetatakse üksikuid projekte.

Sel perioodil hakkasid koolis käima ka nn kodueestlaste lapsed, mitmed neist on pärit diplomaatide peredest. See pani kooli täiesti uudsesse ja keerulisse olukorda: kuidas õpetada äärmiselt erineva keeleoskusega lapsi? See teema on päevakorras siiani. Õpilased tulevad kooli väga erineva (keele)taustaga peredest. On lapsi, kes kooliteed alustades oskavad ainult paari eestikeelset sõna, sageli on nad kooli tulles 6–8-aastased ja parim keeleõppeiga on juba möödas. Samas on koolis ka lapsi, kelle vanemad on New Yorgis seotud suhteliselt lühiajalise tööga, ning nende vajadus on jätkata õpinguid tavakooli õppekava järgi, et tagasipöördumine oleks valutum. Kuigi lapsed on jaotatud igas vanusegrupis algajate ning oskajate rühmadesse, nõuavad paljud siiski individuaalselt lähenemist. Enamikul õpetajatest aga ei ole pedagoogilist haridust ning oskust tegeleda väga

eri tasemega õppijatega. Väga ebahütlase tasemega rühmade probleemid oleme proovinud lahendada abiõpetajate leidmisega.

Kooli põhiolemus on aastakümnete jooksul paljuski samaks jäänud. Ikka saadakse kokku kaks korda kuus laupäeviti. Õpitakse eesti keelt, ajalugu, kodulugu, lauldakse ning tantsitakse. Samas on midagi ka muutunud. Kool on võtnud omaks põhimõtte, et vitsaga lapsi ei kasvata. Eriti, kui need lapsed tulevad kooli kokku mitme autosõidutunni kauguselt, sageli vastumeelselt, sest tegemist on kuuenda koolipäevaga nädalas ning sõbrad mängivad samal ajal pesapalli. Kuidas siis motiveerida õpilasi, kellest nii mõnedki pole Eestis käinud ja enamik ei suuda põhjendada, miks ühe pisikese keele ja kultuuri õppimine talle vajalik on? Lapsed, kes oma suved Eestis veedavad, on paremas olukorras: Väikse Tomi või üllatusmuna ostmiseks on Eestis siiski teatud keeleoskus vajalik. Ka vanavanemad ei saa hästi inglise keelest aru ja on ju vaja neile selgeks teha, et hommikuks tahaks pudru asemel pannkooki. Teiste laste jaoks on olukord keerukam.

Üritame lastes tekitada huvi Eesti vastu nii, et näitame, et eesti kultuur võib olla lahe, eesti keelt saab kasutada oma sõprade või vanematega suheldes salakeelena. Nii mõnedki lapsed võivad uhkusega öelda, et nad on Eesti presidendi kätt surunud, endist peaministrit viktoriinis võitnud või tuntud popmuusikutega ühel pildil olnud. Kui huvi jääb alles, siis on lootust, et säilib (või tuleb) ka armastus Eesti ja selle keele vastu.

Üldiselt tuleb aga tõdeda, et eesti kooli keeleõppe ülesandeks on siiski ainult struktuuri loomine. Keeleoskuse sisu aga peaks tulema lastevanematelt, kes peaksid rääkima lastega iga päev eesti keeles, lugema eestikeelseid raamatuid jne. Kahjuks jääb see tihti ära. On olnud paar juhtumit, kui 6–7-aastased lapsed saadetakse kooli ning poole aasta pärast võetakse nad koolist jälle ära, tuues põhjenduseks, et laps ei ole arenenud. Sellised vanemad aga ei ole mõistnud, et kahe korraga kuus ei õpeta lastele eesti keelt selgeks. Samas on perekondi, kelle lapsed on kolmanda või neljanda põlvkonna eestlased ning kuigi eeldada võiks, et selle aja peale on kontaktid

Laine, koer, vanaema ja Eestimaa – need olid sõnad, mis 2017. aasta emakeelepäeval New Yorgi eesti kooli lapsed kõige ilusamateks sõnadeks pidasid. Ilmselt peitub nendesamade sõnade ilu eelkõige nende tähenduses, mitte kõlas. Jäägu see Eestimaa vanaema Laine koer meie lapsi saatma ka edaspidisel eesti keele ja meele rännakul!

Eestiga nii väheseks jäänud, et ka keeleoskust enam tähtsaks ei peeta, räägivad nemad ometigi nii kodus kui ka koolis omavahel eesti keeles.

Eesti kooli oluline eesmärk on kogukonna loomine. Ja see on nii mõnigi kord olulisem kui õiged grammatilised lausekonstruktsioonid või mahukas sõnavara. Aeg on näidanud, et sõprussuhted, mis loodi kas eesti koolides või eesti skaudi- ja gaidilaagrites, on jäänud püsima nii laste kui ka perede vahel. Seetõttu oleme leidnud põhjuseid, et ka koolivälisel ajal kokku saada. Nii on traditsioonideks saanud sel augustis juba neljandat korda toimuv suvelõpulaager, maikuus on iga-aastane pärimuspäev, kus idaranniku eesti koolide lapsed õpivad ühiselt eesti pärimuskultuuri, sel suvel käis esimest korda 20 New Yorgi kooli last, USA idaranniku lastekoor Laulurõõm noorte laulupeol, kokku saadakse ka suviti Eestis. Koolijuhatajana on suur rõõm näha, kuidas pered on kokku kasvanud. Veelgi suurem rõõm oli kevadel lõpupeol tõdeda, et lapsed, kes lõpetasid kooli, ei tahagi ära minna. Nii on meil üle aastakümnete jälle plaanis nn keskkooliklass, kus õpivad lapsed, kes suudavad mahutada meie kooli oma pingelise põhikoolilõpu ning spordivõistluste vahele. Naeratuse toob näole ka koolipäeviti Eesti Maja lastekärusid täis fuajee – järjest suurenev beebikool näitab, et järelkasv on olemas.

Need on rõõmud. Kahjuks on ka muresid omajagu. Igal sügisel seisame silmitsi tõsiasjaga, et meil pole piisavalt õpetajaid. Meie koolis on sõltuvalt aastast 17–20 õpetajat, kes kõik teevad oma tööd vabatahtlikult. Nende töö teeb raskeks sobivate õppematerjalide puudumine. Kuigi viimastel aastatel on kirjastatud meeletus koguses aabitsaid, töövihikuid, õpikuid ja muid lisamaterjale, ei sobi ükski neist meile päris hästi. Probleemid on materjali mahus (meie koolipäevi on aastas ainult 20), keerulises sõnavaras, erinevas kontekstis jne. Lastel on raske samastuda Eestis populaarsete multifilmi- või raamatutegelastega. Ainuke, kes tõeliselt lapsi kõnetab, on Lotte ja nii oleme Lotte aabitsaid ja töövihikuid palju kasutanud. Veelgi raskem on olukord nn algajate klassidega, sest nende jaoks ei olegi õpikuid olemas. Eesti keele teise keelena materjalid põhinevad vene keelel ja meie kogemus näitab, et see meil ei tööta. Paar aastat tagasi otsustasime aga ise koostöös Lea Maibergiga koostada endile sobiva töövihiku. Nii nägi sel suvel ilmavalgust meie päris omaenda töövihik „Salakeele käsiraamat“, mida on jagatud ka teistele eesti koolidele. Saabuval õppeaastal hakkame välja töötama töövihiku järgmist osa.

2017. aasta lõpuaktus.

Aina suurenev kool (eelmisel õppeaastal oli nimekirjas 80 last vanuses 4–13, lisaks beebikooli 12 põnni) on tekitanud ka olukorra, kus me kitsukesse New Yorgi Eesti Maja ära ei taha mahtuda. Kooli üksteist klassi teeb oma tööd nii majas asuvates kontorites kui ka fuajees, jagatakse omavahel ruume ning nii mõnigi kord on isegi trepid kasutusele võetud, näiteks kui on vaja mõne lapsega individuaalselt tööd teha. Piiratud eelarve ei lase meil väljaspool Eesti Maja ruume rentida.

Arenguruumi on koolil palju. Minu enda suurimaks mureks on lapsed, kes kaugel vahemaa tõttu ei saa üheski eesti koolis käia. Enamik praeguseid õpilasi sõidab eesti kooli umbes kahe tunni kauguselt, kaugemalt on juba keerulisem kohal käia. Paar aastat tagasi lõime New Yorgi kooli pisifiliaali Long Islandi Eesti Maja juurde ning ideaalis tahaksime selliseid koolikesi luua veel ja veel. Probleem on aga just õpetajate leidmine. Oleme arutanud *online*-meetodite kasutuselevõttu, kuid otsest kontakti õpetajaga ei ole võimalik asendada.

Kindlasti on võimalik parandada ka keeleõppe kvaliteeti, et lapsed saaksid sellest kolmest tunnist kaks korda kuus maksimaalset kasu. Vaja

oleks tänapäevastada kooli õppekavu ja raamatukogu, koolitada õpetajaid (mis on nende suure voolavuse tõttu keerukas), harida lapsevanemaid jne. Selle nimel töötavad kõik meie vabatahtlikud õpetajad. Sageli kostab nurinat inimestelt, kes ei ole kooliga (enam) seotud, kurdetakse, et eesti kool pole enam sama, mis see oli varem. Aga me peame mõistma, et ühiskond on muutunud ja selles muutunud maailmas, mida mõjutab virtuaalne keskkond, ei õpi laps enam samamoodi, nagu tegid seda lapsed 40–50 aastat tagasi. See, et koolipäevade ajal kostab trepilt rõõmsalt ingliskeelset vadistamist, ei tähenda, et needsamad vadistajad tundides püüdlilikult eestikeelseid sõnu ei hääldaks. Mõnel tuleb see raskelt, aga kooli on oodatud kõik lapsed ning ukse taha ei jäta me kedagi. Meie tegevust on tunnustanud ka Eesti riik, kes aastal 2104. tänas New Yorgi eesti kooli rahvadiplomaadi aukirjaga.

OK